

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-2>

УДК 35.077.6

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

THE IMPACT OF E-GOVERNMENT ON THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES

Богуславська Світлана Іванівна

доктор економічних наук, професор,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6834-9765>

Кравченко Олена Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8776-4462>

Стефанюк Роман Васильович

магістр,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9647-8936>

Bohuslavska Svitlana, Kravchenko Olena, Stefaniuk Roman
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

У статті досліджено вплив електронного врядування на розвиток малого та середнього бізнесу (МСП) в Україні. Проаналізовано переваги цифрових інструментів у публічному управлінні, зокрема спрощення адміністративних процедур, підвищення прозорості та зниження рівня корупції. Розглянуто ключові платформи електронного врядування, такі як Дія та Prozorro, які вже продемонстрували значний позитивний вплив на підприємницьку діяльність. Водночас висвітлено основні проблеми, що залишаються невирішеними, серед яких цифрова нерівність, недостатній рівень цифрової грамотності та виклики кібербезпеки. У роботі пропонується перспективи подальшого розвитку електронного врядування, спрямовані на покращення доступу до цифрових технологій, підвищення рівня кібербезпеки та інтеграцію українських МСП до міжнародних ринків.

Ключові слова: електронне врядування, публічне управління, підприємництво, цифровізація, малий та середній бізнес, підприємець, кібербезпека, інформаційно-комунікаційні технології.

The aim of this paper is to investigate the impact of e-governance on the development of small and medium-sized enterprises (SMEs) in Ukraine. The relevance of this topic lies in the growing role of digital transformation in public administration, which can significantly enhance the business environment by reducing administrative barriers, promoting transparency, and minimizing corruption. Given the ongoing reforms in Ukraine and the need for economic recovery, particularly in the SME sector, the research addresses key challenges and opportunities related to the digitalization of governance. The study employs a combination of qualitative and quantitative research methods, including a review of existing literature, analysis of government reports, and case studies of key e-governance platforms such as Diia and Prozorro. Additionally, data from surveys and interviews with SME representatives are used to assess the effectiveness of these platforms in improving access to government services and facilitating business processes. The findings reveal that e-governance has had a positive impact on the SME sector by simplifying administrative procedures, enhancing transparency in public procurement, and reducing corruption risks. However, the research also identifies several unresolved issues, such as digital inequality, insufficient digital literacy among entrepreneurs, and cybersecurity vulnerabilities. These challenges limit the full potential of e-governance for SMEs, particularly in underserved regions. The practical value of this study lies in its recommendations for further development of e-governance in Ukraine. It suggests policy measures to expand access to digital technologies, improve digital skills among entrepreneurs, and strengthen cybersecurity. These findings can inform policymakers and business leaders on how to enhance the effectiveness of e-governance tools, ultimately supporting the growth and competitiveness of SMEs in Ukraine's economy.

Keywords: e-governance, public administration, entrepreneurship, digitalisation, small and medium-sized business, entrepreneur, cybersecurity, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Розвиток малого та середнього бізнесу (МСП) в Україні змінює ключову роль у стабілізації економіки, створенні нових робочих місць та підвищеному рівні інновацій. Проте, підприємці стикаються з численними бар'єрами, зокрема складними адміністративними процедурами, бюрократією, корупцією та нерівним доступом до державних послуг. Впровадження електронного врядування має стати інструментом для вирішення цих проблем, забезпечуючи спрощений та прозорий доступ до державних послуг, зокрема через цифрові платформи, такі як Дія та Prozorro.

Після впровадження ряду успішних ініціатив залишається низка можливих проблем, які перешкоджають повноцінному використанню електронного врядування для МСП. Це стосується цифрової нерівності між регіонами, недостатнього рівня цифрової грамотності підприємців та загрози кібербезпеки, що залишає під сумнів стійкість та надійність цих систем.

Таким чином, основною проблемою дослідження є оцінка того, якою мірою електронне врядування дійсно сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, а також визначення перешкод, які заважають реалізації його повного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема електронного врядування та його впливу на розвиток малого та середнього бізнесу активно досліджується як в Україні, так і за кордоном. Багато вчених і експертів підкреслюють значення цифровізації у державному управлінні для створення сприятливого бізнес-середовища, зменшення адміністративних бар'єрів та боротьби з корупцією. Однак, не всі аспекти цієї проблеми вирішені повністю, що зумовлює необхідність подальших досліджень. Так, зокрема, Ковтун, О. В. у своїй роботі розглядають вплив електронного врядування на бізнес-діяльність в Україні через призму публічних електронних послуг. Дослідження висвітлює позитивний досвід використання таких платформ, як Дія і Prozorro. Питаннями розвитку інформаційного, суспільних систем електронного врядування та формування глобального інформаційного простору займалися такі науковці, як Д. Белл, Ф. Вебстер, Ю. Габермас, Е. Гідденс, Д. Іванов, М. Кастельс, Дж. Нейсбіт, М. Маклюен, Й. Масуда, Т. Постмес, М. Постер, А. Семенченко, А. Смірнов, Р. Спірс, Т. Стоун'єр, Е. Тоффлер, А. Туронок, Ф. Фукуяма та інші.

Дослідження Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР, 2021) стосується цифровізації державних послуг у пострадянських країнах, включаючи Україну. Згідно з цим дослідженням, електронне врядування є важливим інструментом для поліпшення умов ведення бізнесу, підвищення прозорості та зниження корупції. Особлива увага приділяється позитивному впливу на МСП, що дозволяє їм зосереджуватись на розвитку, а не на бюрократичних процедурах.

Незважаючи на значний прогрес у впровадженні електронного врядування в Україні та його позитивний вплив на малий і середній бізнес, залишається низка невирішених проблем. Це питання нерівномірного доступу до цифрових технологій, недостатньої цифрової грамотності підприємців, захисту даних та оцінки довгострокової ефективності реформ. Подальші дослідження та вдосконалення електронного врядування можуть стати важливим кроком для вирішення цих викликів і сприяння стабільному розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Метою дослідження є аналіз впливу електронного врядування на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, зокрема як цифрові рішення впливають на спрощення взаємодії бізнесу з державними органами, зменшення адміністративних бар'єрів і боротьбу з корупцією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Електронне врядування в сучасному світі стає важливою складовою ефективного управління та економічного розвитку, особливо у контексті глобальних технологічних змін. Для України, яка перебуває в процесі реформування своїх державних інституцій та впровадження цифрових технологій, вплив електронного врядування на розвиток малого та середнього бізнесу є надзвичайно важливим. Мале та середнє підприємництво (МСП) становить значну частину економіки країни, забезпечуючи понад 60% робочих місць і формуючи приблизно 40% ВВП. Підтримка цього сектору є стратегічно важливою для стійкості економіки, зменшення рівня безробіття та підвищення конкурентоспроможності України на міжнародній арені.

З огляду на те, що МСП часто стикаються з численними адміністративними бар'єрами, такими як складні бюрократичні процедури, непрозорі регуляторні механізми, а також ризики корупції, впровадження електронного врядування може стати ключовим

інструментом для їхнього розвитку. Використання цифрових інструментів і платформ дозволяє спростити взаємодію між підприємцями та державними органами, знизити витрати на ведення бізнесу та прискорити процеси, які раніше могли займати значний час і ресурси.

Особливо актуальним електронне врядування стає в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Зважаючи на військові дії, багато підприємців були змушені переїхати або перебудувати свою діяльність, що створює додаткові виклики для бізнесу. Електронні платформи та сервіси дозволяють бізнесу продовжувати працювати навіть в умовах тимчасової недоступності фізичних державних установ або переміщення бізнес-діяльності в інші регіони країни. Окрім того, після завершення війни, важливим завданням буде швидка відбудова економіки, зокрема шляхом активної підтримки малого та середнього бізнесу, а електронне врядування може стати потужним інструментом для цього процесу.

Також важливою є роль електронного врядування у зменшенні рівня корупції, що є однією з головних перешкод для ведення бізнесу в Україні. Автоматизація державних послуг та використання прозорих цифрових механізмів дозволяє зменшити контакт підприємців з чиновниками, що суттєво скорочує можливості для корупційних дій та сприяє формуванню більш чесного конкурентного середовища.

Таким чином, дослідження впливу електронного врядування на розвиток малого та середнього бізнесу є вкрай актуальним у сучасному контексті України. Це дозволить оцінити ефективність вже існуючих ініціатив та визначити ключові напрями для подальшого вдосконалення електронних послуг, що стимулюватимуть розвиток підприємництва та сприятимуть загальному економічному зростанню країни.

Варто наголосити, що електронне врядування – це використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для забезпечення ефективної взаємодії між державними органами та громадянами, включаючи бізнес. Воно охоплює автоматизацію адміністративних процесів, створення онлайн-платформ для доступу до державних послуг та забезпечення прозорості урядових рішень.

Головні елементи електронного врядування включають:

1. Електронні державні послуги (e-services): можливість отримання різноманітних дозволів, ліцензій та інших документів в онлайн-форматі.

2. Електронна звітність: подання податкових декларацій, звітів про фінансову діяльність тощо без необхідності особистого відвідування державних органів.

3. Цифрова ідентифікація: використання електронних підписів та інших цифрових інструментів для автентифікації [5].

Електронне врядування має кілька ключових позитивних впливів на розвиток МСП:

1. Зменшення адміністративних бар'єрів. Однією з найбільших проблем, з якими стикаються підприємці, є складність та тривалість адміністративних процедур, зокрема під час реєстрації бізнесу, отримання ліцензій та дозволів, податкового звітування. Електронні сервіси значно спрощують ці процеси, дозволяючи виконувати більшість операцій онлайн. Це не тільки економить час і ресурси, але й знижує витрати на ведення бізнесу.

2. Прозорість і боротьба з корупцією. Оскільки електронні послуги зменшують особистий контакт підприємців з державними службовцями, це знижує ризики корупції та хабарництва. Платформи електронного врядування роблять процеси прозорими, що сприяє більшому довірі з боку бізнесу та інвесторів. Наприклад, система Prozorro для державних закупівель забезпечує відкриті тендери та чесну конкуренцію, що особливо важливо для малих і середніх підприємств.

3. Доступ до нових ринків та державних програм. Електронні платформи надають підприємцям доступ до державних програм підтримки, грантів та фінансування. Крім того, МСП можуть швидко дізнаватися про нові можливості для розвитку бізнесу, участі у тендерах або міжнародних програмах. Цей фактор особливо актуальний для підприємців, які працюють у віддалених регіонах або не мають достатніх ресурсів для постійного моніторингу урядових ініціатив.

4. Покращення взаємодії з державними органами. Електронне врядування дозволяє бізнесу оперативно вирішувати проблеми та отримувати консультації без необхідності звертатися до державних установ особисто. Використання чат-ботів, гарячих ліній та онлайн-консультацій покращує якість обслуговування підприємців.

В Україні вже існує низка успішних прикладів впровадження електронного врядування,

які позитивно впливають на розвиток малого та середнього бізнесу:

1. Портал «Дія». Цифрова платформа Дія пропонує широкий спектр послуг для бізнесу, включаючи реєстрацію підприємств, подання податкових декларацій, отримання ліцензій та дозволів. Ця платформа значно скорочує час на виконання бюрократичних процедур.

2. Система Prozorro. Впровадження електронної системи державних закупівель Prozorro дозволило малим та середнім підприємствам брати участь у тендерах на рівні з великим бізнесом. Система підвищила прозорість державних закупівель і сприяла справедливій конкуренції.

3. Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Можливість реєстрації бізнесу онлайн значно полегшила початок підприємницької діяльності в Україні. Це зменшило кількість бар'єрів для старту бізнесу та стимулювало зростання кількості малих підприємств[6;7].

Висновки. Електронне врядування є потужним інструментом для підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Воно спрощує адміністративні процедури, підвищує прозорість взаємодії з державними органами та сприяє розвитку підприємницького середовища. Однак для максимального ефекту потрібно вирішити проблеми цифрової нерівності, підвищення цифрової грамотності та забезпечення кібербезпеки.

Електронні платформи вже продемонстрували свій позитивний вплив, і їхній подальший розвиток може стати ключовим фактором зростання українського підприємництва в майбутньому.

Для подальшого розвитку електронного врядування та його впливу на малий і середній бізнес слід зосередитись на таких напрямках:

1. Покращення доступу до цифрових технологій у регіонах: розширення інфраструктури Інтернету, особливо в сільській місцевості, є критично важливим для залучення до цифрових послуг підприємців у всіх регіонах країни.

2. Підвищення цифрової грамотності: запуск освітніх програм і тренінгів для підприємців, які сприятимуть розвитку навичок використання електронних платформ. Це дозволить їм повною мірою скористатися перевагами електронного врядування.

3. Посилення кібербезпеки: необхідно розробити та впровадити більш надійні засоби захисту інформації та запобігання кібератакам на державні та бізнесові системи.

4. Інтеграція з міжнародними цифровими ринками: створення умов для виходу українських МСП на міжнародні ринки через спрощення процедур для участі в глобальній торгівлі та надання електронних послуг.

5. Оцінка довгострокової ефективності реформ: проведення додаткових досліджень для оцінки тривалої дії електронного врядування на економічну стабільність, розвиток підприємництва та конкурентоспроможність України на світовому ринку.

Загалом, подальший розвиток електронного врядування в Україні має потенціал не лише для покращення умов ведення бізнесу, а й для посилення економічного зростання, що є критично важливим у процесі відновлення країни після війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державне управління і менеджмент : навч. посібник у таблицях і схемах / Г.С. Одінцева та ін. за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.С. Одінцевої. Харків : ХарПІ НАДУ. 2002. 492 с.
2. Кравченко О.О., Шпурик Н.Ю. Впровадження реформ для розвитку країни: роль та значення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. № 7. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16832850014148.pdf>
3. Мохова Ю.Л. Розвиток електронного урядування України в умовах цифрових перетворень: монографія. Київ : ВД «Освіта України», 2021. 434 с.
4. Orlova N., Mokhova I., Diegtiar O., Khomutenko O. Methodology of the electronic government evaluation of the european union countries based on taksonometric method. *33rd IBIMA Conference (Granada, 10-11 April 2019)*. Granada, Spain. 2019, p. 505–516.
5. Пігарєв Ю., Костенюк Н. Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 2(83). С. 92–96.
6. Соломко Ю. Електронне урядування: поняття, сутність, принципи та напрями розвитку. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2. С. 135-143.
7. Ушаков А.Б. Електронне урядування: крок у майбутнє. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 63. С. 365–370.

REFERENCES:

1. Derzhavne upravlinnia i menedzhment : navch. posibnyk u tablytsiakh i skhemakh / H.S. Odintsova ta in. za zah. red. d-ra ekon. nauk, prof. H.S. Odintsovoi. Kharkiv : KharRI NADU (2022). 492 p.
2. Odinczova, G.S., Mostovyj, G.I. and Amosov, O.Yu. (2022). *Derzhavne upravlinnya i menedzhment* [Public administration and management], NADU, Kharkiv, Ukraine.
3. Kravchenko, O. O. And Shpuryk, N. Yu. (2023). "Implementation of reforms for the development of the country: role and significance", *Internauka*, 2023. vol. 7. Available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16832850014148.pdf>
4. Orlova N., Mokhova I., Diegtiar O., Khomutenko O. (2019) Methodology of the electronic government evaluation of the european union countries based on taksonometric method. *33rd IBIMA Conference* (Granada, 10-11 April 2019). Granada, Spain, p. 505–516.
5. Pihariiev Yu., Kosteniuk N. (2021) Didzhytalizatsiia publicnoho upravlinnia yak chynnyk tsyfrovoi transformatsii Ukrainy. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. No. 2(83), p. 92–96.
6. Solomko Yu. (2018). Elektronne uriaduvannia: poniattia, sutnist, pryntsyipy ta napriamy rozvytku. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. No. 2, p. 135–143.
7. Ushakov A.B. (2019). Elektronne uriaduvannia: krok u maibutnie. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*. No. 63, p. 365–370.